

Bayram - ık

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Yahya Kemal, içinde bulunduğu toplumun gerçeğini algılayamayan, başka iklimleri özleyenleri yazdığı

ve ötekiler gibi İstanbul'a hasrettiği bir yazısını, onu ve ondan 'tekevvün' etmiş kuşağı derinden etkileyen bir düşünceyi o ilginç cümlesinde somutlaştırarak başlatıyordu: "Varlık ne kadar enfüsü..." Evet, varlığın öznelliğini, görelliliğini vurgularken, daha da ilginç bir yaklaşım geliştiriyor ve "bütün bir âlem bir toz gibi bir türlü taayyün edemiyor" diyor.

Gerçekten de öyledir. İnsan bilincinin kendisiyle ve varlığıyla ilgili, kendisinde başlayıp kendisinde biten hiçbir sorunu yoktur. Bilincin varlıkla yaşadığı tüm çelişkilerin kaynağı zamandır. Zamanın görelliliği, bilincin onu algılayışta ve somutlaştırmasındaki değişkenlik, varlığın kendisine bir konum tayin etmesine olanak vermez.

Mekân, bu çatışmada bir kurtuluş umudu gibi durursa da bilincin zaman içinde yaşadığı çağrışımlar yolculuğunu başlatmaktan ve gene o görelliliği gerçekleştirmekten başka bir işe yaramaz. Varlığın 'enfüsü' oluşu zamanın gücünden ve kapsayıcılığındadır. Büyük suların, sonsuz göklerin, derin vadilerin karşısında 'lal ü epkem' oluşumuzun da başka bir açıklaması yoktur: Bilinç alıştığı sınırların her dışına çıkışta zamanın sonsuzluğuyla yüzleşmekten ve derin bir varlık ürküntüsü duymaktan kaçınamaz. Varlığın sonsuzluk korkusu zamanın iradesini ve varlığı inkâr edişindeki ödünsüz tahakkümü kabullenmiştir.

Kültür en geniş anlamıyla ele alınırsa bu umarsız gidişe bir engel oluşturabilir. Onun içinde yer alan ve bir yerlere tutunma çabası demek olan gelenek ise tüm körlüğüne karşın bir insanın kendi hayatında zamanın karanlık boşluğunu anlamlandırabileceği tek ilişkiler yumağıdır; ama elbette yalnızca bazılarının göre. Çünkü gelenek de tıpkı zamanın varlıkla yaşadığı tek yönlü ilişki gibi benliğin celladıdır. Onun kural ve koşulları içinde kalarak tanımladığınız siz, kendiniz değilsinizdir. Gelenek yıkıcı-yakıcıdır.

Törenler, kutlamalar, ritüeller bu iki çıkmazın arasındaki gerilimin tersinden bir ikrarıdır. Ortak bir ruh arayışının altındaki anlam, susuzluğun herkesin sancısı olduğunu görmenin hüzünlü tesellisidir.

Bayramlar da öyledir; hatta daha da kötüdür. Çünkü, gerçekliğiyle tanımlı birbirinden kopuk olmayan hiçbir bayram yoktur. Sevinç, mutluluk, hafifleme bayramların olamaz. Ortada dolaşan 'huşu' ruhlara bir serinlik getirmez, onu daha da ağırlaştırır. Gizemlilik, ölümle dirimin arasında hep gerilmiş olan bilince yepyeni bir tehdittir. Bayramın dinsel anıştırmalarının daima bir 'yap' emriyle taçlanması 'kul'luğun bir kez daha tescilidir.

Her gizemlilik, gövdenin ve etin şehveti ve hırsıyla ruhun vazgeçiş teslimiyeti arasındaki asabiyeti ona ait olan vadide sönümlenme çağrısıdır; bir arınma sunumudur. Oysa, insan, kötünün, 'meşum'un egemen olduğunu hiç değilse Tanrı kendisini çarmıhta yalnız bıraktığı günden beri bilmektedir. Geriye yapılacak tek şey kalmıştır: Günahın, suçun kirine bulaşmadığı varsayılan ruhun ebedi temizliğini bir bedenle sonsuzca çekeceği acıya bağlamak. Ne var ki bilenler gerçeğin belki de tam tersi olduğunu bilirler. Ya temiz olan beden ve günaha batmış olan ruhsa?..

Daha da garibi insanların bugünün değil hep geçmişin, dünün bayramında yaşamasıdır. Bunu doğal karşılamak gerekir. Her bayram düşüncesi aslında insanın çocukluğuna bir dönüştür. Benliğin en imkânsız dönemi olan çocukluğun sağırılık ve körlüğü bilincin yaşadığı şiddete bir kapı aralayacak sanılır. Oysa bilinmez ki çocukluğun kendisi şiddettir. İnsan, o döneminde şiddete yalnızca maruz kalmaz, onu üretir de. Hem, cinselliğin, erotizmin, sapkınlığın varlığın her bir saniyesinde bunca yoğun yaşandığı tek dönemken, çocukluk hangi erdenliğin, arınlığın çağıdır?

Hayatım boyunca törenlerden, kutlamalardan, ritüellerden nefret ettim. Nedeni belki de Yahya Kemal'de saklıdır: "İnsanlar anlaşıldı, cihanın da sırrı yok..." Âlemin bir türlü 'taayyün' edemeyişine galiba bundandır.